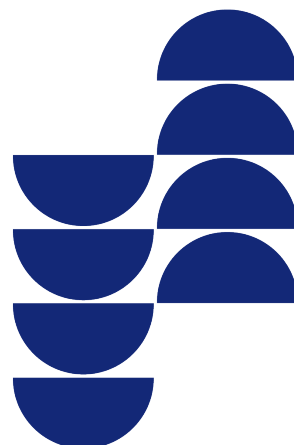

Sisällys

KOHASU- Kokkolan Harrastamisen Suomen mali.....	2
1. Tämä opas on tarkoitettu KOHASU-kerhojen ohjaajille	
2. KOHASUsta lyhyesti	
3. KOHASU -tiimin yhteystiedot	
Ohjaajan rooli kerhotoiminnassa.....	3
Ilmoittautuminen harrastuksiin, osallistujalistat ja poissaolojen seurata.....	3
Viestintä ja mainonta.....	4
Jos ohjaaja sairastuu.....	4
Palkanmaksu, kerhojen materiaalikustannukset, YEL-todistus.....	5
1. Laskutusohjeet	
Ryhmien toiminta ja pelisäännöt.....	6
Kerholaisille on hyvä korostaa.....	6
Ohjeita kerhokertojen järjestämiseen.....	7
Toiminnan kehittäminen.....	7
Miten huomioida lasten/nuorten osallisuus ja mahdollisuudet vaikuttaa harrastustoiminnan sisältöön?.....	8
Kiusaamiseen puuttuminen.....	8-9
1. Puutu	
2. Kuuntele ja selvitä	
3. Tue muutosta	
4. Tarkista ja hae tukea	
Monikielisten oppilaiden huomioiminen KOHASU -harrastuksissa.....	10
Lähteet.....	10

**"Kepparikerho
oli tosi kiva!"
-tyttö 9v.-**

KOHASU - Kokkolan Harrastamisen Suomen malli

Tämä opas on suunnattu KOHASU-kerhojen ohjaajille.

Aluksi haluamme kiittää sinua tärkeästä työstäsi ohjaajana! Ilman ohjaajia emme voisi toteuttaa kerhoja, jotka ovat monelle lapselle ja nuorelle erittäin tärkeitä.

Olemme pyrkineet koostamaan oppaaseen mahdollisimman paljon tietoa ohjaajan tueksi, mutta jos kuitenkin huomaat puutteita tai kaipaisit lisätietoa jostain tietystä asiasta, niin ilmoitathan siitä KOHASU-koordinaattorille: kohasu(a)kokkola.fi, 050 570 0836 tai 040 488 2907.

Haluamme turvata kaikille harrastuksiin osallistujille turvallisen ympäristön, jossa ketään ei kiusata. Oppaan lopusta löytyy ohjeita kiusaamisen ennaltaehkäisemiseen ja kiusaamistilanteiden käsittelyyn.

Voit olla myös yhteydessä KOHASU-koordinaattoriin, jos kaipaat apua tai tukea harrastusryhmässäsi ilmenneen haasteen selvittämisessä.

KOHASUsta lyhyesti

KOHASU eli Kokkolan harrastamisen Suomen malli pohjautuu valtakunnalliseen Harrastamisen Suomen malli -hankkeeseen (<https://minedu.fi/suomen-malli>).

Tavoitteena on luoda lapsille mieluisia ja maksuttomia harrastusmahdollisuuksia koulupäivän yhteyteen. Toiminta on Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaa toimintaa. Lasten ja nuorten harrastaminen on tärkeä hyvinvointia ylläpitävä asia ja sen vuoksi sitä halutaan valtakunnallisestikin tukea. Harrastustarjonta perustuu lasten ja nuorten ehdotuksiin/toiveisiin.

Ohjaajan on tärkeä tutustua KOHASUn kotisivuun, joka löytyy:

<https://www.kokkola.fi/kasvatus-ja-koulutus/kehittamistoiminta/kohasu/>.

Sivulta löydät tiedot kerhoista. Kerhoja järjestetään pääasiassa koulujen tiloissa tai niiden välittömässä läheisyydessä.

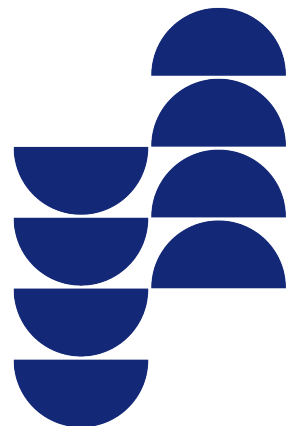
KOHASU-kerhot ovat matalan kynnyksen harrastekerhoja Kokkolan ala- ja yläkoululaisille.

Toimintaa järjestetään koululaisten toiveiden mukaan. Toiminta on laadukasta, monipuolista ja koululaisille mielekästä. Kerhoissa ei tarvita erityisiä taitoja ja kerhoihin tavoitellaankin erityisesti lapsia, joilla ei vielä ole harrastusta.

KOHASU-tiimin yhteystiedot:

- KOHASU-koordinaattori, Joona Huttula, kohasu(a)kokkola.fi, 040 488 2907
- Nuorisopalvelujen johtaja Outi Santavuori, outi.santavuori(a)kokkola.fi, 044 780 9261
- Yhteisöllisen nuorisotyön koordinaattori Susanna Lakanaho, susanna.lakanaho(a)kokkola.fi, 050 343 5048

KOHASUn kotisivu: <https://www.kokkola.fi/kasvatus-ja-koulutus/kehittamistoiminta/kohasu/>

Ohjaajan rooli kerhotoiminnassa

- Ohjaaja on parhaimmillaan innostava ja sytyttää kipinän uuteen harrastukseen, joka kantaa läpi elämän.
- Ohjaajalla on vastuu kerholaisista ja kerhotuntien sisällöstä.
- Jokaiselle kerholaiselle annetaan mahdollisuus kokeilla ja tutustua harrastukseen sekä kehittää taitojaan innostavassa ja kannustavassa ilmapiirissä.
- Kaikkia osallistujia kohdellaan tasapuolisesti.
- Ohjaaja huolehtii, että toiminta on turvallista. Ohjaaja pitää mukana ensiapupakkausta tai huolehtii siitä, että tietää mistä ensiaputarvikkeet löytyvät.
- Ohjaaja näyttää omalla käyttäytymisellään ja asenteellaan hyvää esimerkkiä.
- Lähtökohtaisesti on hyvä pitää mielessä ajatus, että lapsi toimii niin hyvin kuin hän kussakin tilanteessa osaa voimiansa ja taitojensa puitteissa. On hyvin poikkeuksellista, että lapsi olisi ilkeä huvikseen. Käytöksen takana on aina jokin syy, joka tulisi selvittää.

Ilmoittautuminen harrastuksiin, osallistujalistat ja poissaolojen seuranta

Kerhoihin ilmoittaudutaan sähköisesti -> <https://uusi.kuntapalvelut.fi/kohasu/fi/>. Ilmoittautuminen on auki koko lukuvuoden. Harrastuksiin mahtuu rajattu määrä oppilaita ja paikat täyttyvät ilmoittautumisjärjestyksessä. Ryhmien vapaina olevat paikat päivittyvät reaaliaikaisesti ja on mahdollista, että ryhmän täytyessä oppilas saa ryhmästä varasijan. Osallistumispaikasta tai mahdollisesta varasijasta lähtee automaattisen vahvistus sähköpostiin.

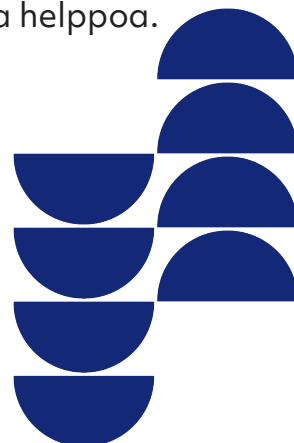
Ilmoittautumisohjeet ja linkki ilmoittautumiseen lähetetään koteihin elokuussa Wilman kautta. Ilmoittautuminen koskee lähtökohtaisesti koko lukuvuotta. Hellewissä on kuitenkin mahdollista perua osallistuminen kesken lukuvuoden, jolloin kerhosta vapautuu paikka seuraavalle.

Ohjaajille tehdään tunnukset Hellewiin -> <https://kohasu.kuntapalvelut.fi/>. Täältä ohjaaja näkee omat ryhmät ja tulevat osallistujat. Hellewissä ohjaajat pitävät läsnäoloseurantaa. Mikäli huomaat oppilaan olleen kolme peräkkäistä kertaa pois ilmoittamatta, varmista onko hän vielä tulossa kerhoon tai ilmoita asiasta koordinaattorille. Tämä on tärkeää varsinkin niissä ryhmissä, joissa jonossa on lapsia.

Hellewissä on mahdollista lähettää sähköpostiviestejä osallistujille/huoltajille. Jos esimerkiksi joudut perumaan kerhon, on viestin lähetys palvelussa helppoa. Ilmoita asiasta aina myös koordinaattorille.

Ohjaajalla on Hellewissä oikeus perua (keskeyttää), lisätä uusia tai ottaa jonosta seuraava oppilas mukaan. Kerhoilla on osallistujien minimimäärä. Jos kerhossa on vähemmän kuin 6 osallistujaa tulee ohjaajan olla yhteydessä koordinaattoriin, jotta voidaan päättää kerhon jatkumisesta.

Ohjaajille jaetaan tarvittavat tiedostot/koulutusvideo Hellewin käyttöä varten ennen toiminnan alkua.

Viestintä ja mainonta

KOHASU-koordinaattori hoitaa pääasiallisen viestinnän koteihin ennen kerhojen alkua. Tämän jälkeen kerhojen viestintä on kerhon ohjaajan vastuulla.

Koordinaattori huolehtii kerhojen mainostamisesta kotisivujen, Wilma-viestien, somen ja mainosten avulla. Kerhojen järjestäjät saavat myös mainostaa kerhoja omilla kanavillaan, kunhan muistavat mainita, että kerhotoiminta on KOHASUn maksutonta harrastamista.

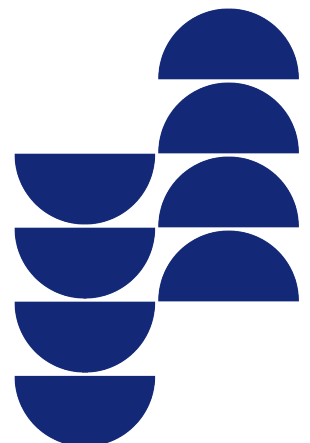
Jos ohjaaja sairastuu

Mikäli ohjaaja sairastuu eikä kerhon järjestäjällä ole sijaista saatavilla, kerhon järjestäjän vastuulla on informoida koordinaattoria. Jos koordinaattori ei voi auttaa sijaisen järjestämisessä, niin järjestäjän vastuulla on informoida koteja kerhon peruuntumisesta. Yksittäisiä peruuntuneita kerhoja ei tarvitse korvata sopimuksen mukaisesti. Pitkät ohjaajien poissaolot ilman sijaista tulee neuvotella koordinaattorin kanssa.

Vakuutukset harrastustoiminnan aikana: Kerhoihin osallistuvat lapset ovat vakuutettuja kaupungin puolesta. Kerho-ohjaajia ei ole vakuutettu.

"Aloitin ihan just
jalkapalloharrastuksen,
koska innostuin
pelaamisesta
kerhossa!"
-poika 10 v.-

Palkanmaksu, kerhojen materiaalikustannukset, YEL-todistus

Kerho-ohjaajat saavat palkan seuran, yrityksen, yhdistyksen tai koulun kautta.

Koulujen henkilökunta laskuttaa sähköisellä Excel-lomakkeella kerhotunneista kaksi kertaa lukukauden aikana: syyslomaan, joululomaan, talvilomaan ja kesälomaan mennessä. Excel-lomake palautetaan koordinaattorille sähköpostitse.

Seurat, yritykset ja yhdistykset lähettävät laskunsa kaupungille verkkolaskuna sopimuksen mukaisesti:

Laskutusohjeet

- Kokkolan kaupunki vastaanottaa laskut verkkolaskuna.
- Seurojen, yritysten ja yhdistysten tulee laskuttaa toteutuneista kerhoista kerran kuukaudessa tai joka toinen kuukausi.
- Laskun sisältö on tärkeää merkitä selkeästi.
- Laskujen maksuajan tulee olla 14 vuorokautta.
- Mahdolliset kuitit tulee liittää laskun liitteeksi.

Laskussa tulee aina näkyä tilaajatunnus! Alla oleva tilaajatunnusnumero on laitettava tilauksemme laskuun viitteeksi/merkiksi:

3196 KOHASU - Kokkolan harrastamisen Suomen malli

Sähköinen laskutus:

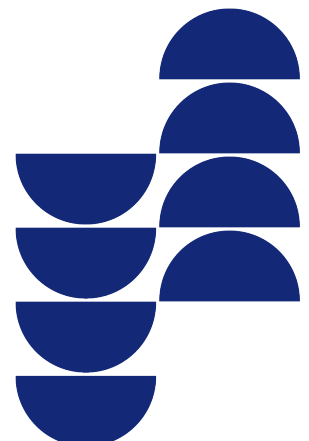
Kokkolan kaupungin verkkolaskuoperaattorina toimii CGI Suomi Oy, jonka välittäjätnus on 003703575029.

Kokkolan kaupungin OVT-tunnus on 00370179377801.

Kerhojen välttämättömät materiaalikustannukset hoidetaan itse ostoluvalla (koulut), kun siihen on saatu koordinaattorin hyväksyntä. Seurojen, yhdistysten ja yritysten materiaalikustannukset sisältyvät heidän kanssa tehtyyn sopimukseen.

Itsenäisten yrittäjien (toiminimi, yksityishenkilö) on toimitettava kunnalle YEL- tai MYEL-todistus, kopio vakuutus kirjasta tai vakuutusmaksusta ensimmäisen laskutuskerran yhteydessä, sekä sen jälkeen vuosittain.

Jos YEL-todistusta ei ole, niin palkkio maksetaan palkanmaksun kautta.

Ryhmien toiminta ja pelisäännöt

Uuden ryhmän kokoontuessa ensimmäisen kerran ohjaajan vastuulla on tehdä kerhoon osallistuvien lasten tai nuorten kanssa pelisäännöt, miten toisten kanssa ollaan ja toimitaan. On tärkeää, että lasten ajatukset huomioidaan pelisäännöissä.

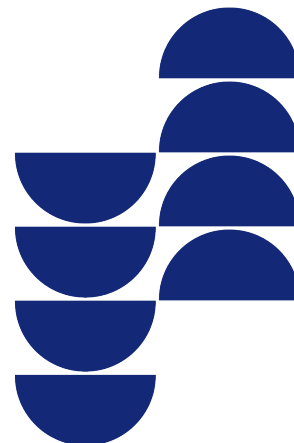
Yhteisten pelisääntöjen luominen ennaltaehkäisee kiusaamista ja asiatonta käyttäytymistä. Sääntöjen tarkoituksena on myös edistää kerhojen sujumista, turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Jokainen kantaa vastuun omasta toiminnastaan, mutta kerho-ohjaaja on kuin opettaja, joka kertoo mitä tehdään ja milloin tehdään.

Kerhon vetäjän vastuulla on:

- Kertoa, mistä ovesta kuljetaan sisälle ja ulos sekä missä kerhon aloittamista odotetaan. Asia on hyvä tarkistaa koulu- tai tilakohtaisesti.
- Varastot tulee pitää järjestyksessä. Varastot eivät ole leikkipaikkoja.
- Muistuttaa eväiden syönnistä ennen kerhoa. Liikuntasaleihin ei saa viedä omia eväitä tai juomia. Kerhon ohjaajan on hyvä tarkistaa, että myös odotustila jää siistiin kuntoon.
- Muistuttaa oppilaiden arvoesineistä (rahat, puhelimet), jotka on hyvä säilyttää tilassa, jossa kerhoa pidetään.
- Ilmoittaa viimeistään seuraavana päivänä koulun rehtorille tai koordinaattorille (joka ilmoittaa eteenpäin), mikäli kerhoissa rikkoontuu koulun välineitä tai tavaroita.
- Muistuttaa lapsia, että melua välttämällä lisäämme kerhojen viihtyisyyttä.
- Huomioida, että ohjaaja on aina esimerkki siitä lähtien, kun hän tulee piha-alueelle.
- Kerhon säännöt tulee sopia kerholaisten kanssa, ohjaajan on hyvä muistuttaa niistä myös riittävän usein.

Kerholaisille on hyvä korostaa

- hyvien tapojen mukaista käyttäytymistä
- tervehtiä kerhon pitäjää ja muita osallistujia
- keskittyä kuuntelemaan, kun ohjeita annetaan
- noudattaa annettuja ohjeita
- kannustaa kaikkia kerhossa olevia
- kiittää ja tervehtiä, kun kerho on päättynyt
- kerhoissa ei sallita ja hyväksytä epäasiallista toimintaa ja toisten kiusaamista
- lapset eivät tarvitse makeisia ja energiatuotteita
- toisesta henkilöstä otettua valokuvaa tai videota ei saa julkaista ilman tämän lupaa internetissä, sosiaalisessa mediassa tai muussa julkisessa paikassa.

Ohjeita kerhokertojen järjestämiseen

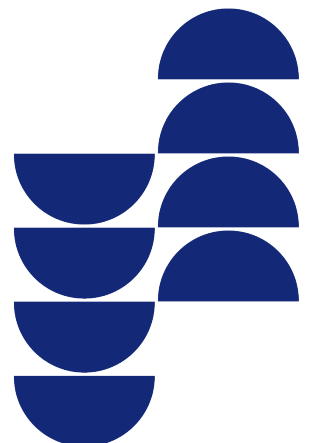
- Ohjaajan tulee tutustua koulun turvallisuussuunnitelmaan. Suunnitelma saatavissa koulun rehtorilta.
- Ensimmäisellä kerhokerralla luodaan kerholle omat pelisäännöt yhdessä osallistujien kanssa.
- Ohjaaja saa ennen ensimmäistä kerhokertaa listan osallistujista sekä heidän vanhempiensa yhteystiedot.
- Ohjaaja merkitsee listaan jokaisella kerhokerralla osallistujat.
- Jos osallistuja on poissa kolme kertaa peräkkäin, tulee siitä ilmoittaa KOHASU-koordinaattorille, jotta voidaan selvittää, onko osallistuja lopettanut harrastuksen kokonaan. Vapautuneita paikkoja tarjotaan jonossa olijoille.
- *Ohjaaja suunnittelee kerhotunnit lasten toiveita huomioiden (mikäli mahdollista).
- Lapset pitävät siitä, että kerhot alkavat ja loppuvat aina samalla tavalla. Se lisää ennakoitavuutta ja tunnetta siitä, että he tietävät, miten pitää toimia.

Miten huomioida lasten/nuorten osallisuus ja mahdollisuudet vaikuttaa harrastustoiminnan sisältöön?

- Osallisuus on sitä, että lapsi huomaa ja kokee omilla tunteillaan, kokemuksillaan ja valinnoillaan olevan oikeasti merkitystä ja vaikutusta toiminnan rakentumisessa.
- Havainnoi ja tarkastele lasten toimintaa. Mitä tarpeita heillä on, mikä heitä motivoi, mistä he innostuvat?
- Kysy lapsilta mitä he kerholta toivovat. Mitä he haluavat tehdä ja kokeilla kerhossa?
- Suunnittele ja toteuta kerhotoimintaa yhdessä lasten/nuorten kanssa.
- Tee palautteiden kysymisestä rutiini. Kysy usein osallistujilta palautetta kerhosta. Suullisen palautteen antamisen tukena voi käyttää erilaisia kuvakortteja (hymiöitä, värikortteja), toiminnallisia menetelmiä, peukkua (peukku ylös, sivulle tai alas) tai palautelaatikkoa.

Toiminnan kehittäminen

- Ohjaajien rooli toiminnan laadun kehittämisessä on keskeinen.
- KOHASU-koordinaattori kerää ohjaajilta palautetta mm. kerhotoiminnan käytäntöjen sujuvuudesta, hankkeen tarjoamista työkaluista ja kehitysideoista.
- Toimintaa kehitetään jatkuvasti annettujen palautteiden perusteella.
- Ole rohkeasti yhteydessä koordinaattoriin, mikäli saat kehitysideoita, sinulla on pulmatilanne tai kaipaat tukea!

Kiusaamiseen puuttuminen

Kiusaamistapaukset/yhteenotot/muut loukkaantumiset ym. tulee aina yrittää selvittää/hoitaa kerhon aikana, sillä ohjaaja on vastuussa lapsista kerhon aikana. Asian selvittämistä ei siirretä koulun opettajille tai rehtoreille muutoin, kuin tilanteen ehdottomasti sitä vaatiessa.

Seuraavassa on esitelty kiusaamiseen puuttumisen ohjeet.

Ohjeet löytyvät myös sivustolta: www.etoileks.fi

1. Puutu

Jos todistat lasten tai nuorten välistä konfliktia tai kiusaamistilannetta

a) Puutu välittömästi. Kerro, ettei harrastuksessa hyväksytä kiusaamista.

b) Erotta lapset tai nuoret toisistaan ja varmista, että kaikki ovat kunnossa.

c) Pysy rauhallisena ja kerro lapsille tai nuorille, että asia selvitetään ja kaikki saavat kertoa tapahtuneesta yksitellen.

d) Kannusta lapsia anteeksipyyntöön vasta, kuin olet selvittänyt tilanteen kokonaisuudessaan.

2. Kuuntele ja selvitä

Jos lapsi tai nuori kertoo sinulle kiusaamisesta tai selvität juuri näkemäsi mahdollista kiusaamistilannetta.

a) Usko kiusaamisesta kertojaa ja ota asia vakavasti. Älä koskaan vähättele lapsen kokemusta kiusaamisesta.

b) Pysy rauhallisena. Puhu kaikille mukana olleille lapsille tai nuorille yksityisesti, ilman syytelyä. Pyri selvittämään mahdollisimman tarkasti mitä on tapahtunut. Jos mahdollista, pyydä toista ohjaajaa/apuohjaajaa pitämään kerhoa, jotta voit jutella asianomaisten kanssa rauhassa.

c) Kerro kiusaamisesta asianomaisten lasten tai nuorten vanhemmille.

Selvitä, onko lapsi tai nuori puhunut asiasta kotona tai esimerkiksi ollut haluton lähtemään kerhoon.

d) Puhu myös muille ryhmän tai kerhon jäsenille yksitellen saadaksesi selville, ovatko he todistaneet kiusaamista.

e) Kerro tilanteesta KOHASU-koordinaattorille ja keskustele kurinpidollisista toimenpiteistä.

f) Kirjaa ylös mitä on keskusteltu asianomaisten kanssa ja mihin toimenpiteisiin on päädytty.

3. Tue muutosta

Kun olet selvittänyt mitä on tapahtunut, voit puuttua kiusaamiseen ja pyrkiä lopettamaan sen.

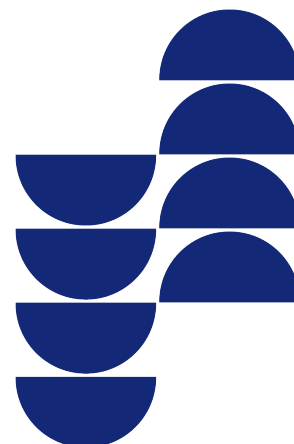
Kiitä henkilöitä, jotka toivat kiusaamisen esiin.

a. Tue kiusaamisen kohdetta

- Kuuntele kiusaamisen kohdetta ja vakuuta hänelle, että teet kaikkiesi auttaaksesi häntä.

- Kerro kiusaamisen kohteelle, ettei kiusaaminen ole hänen syytään.

Kukaan ei ansaitse tulla kiusatuksi!

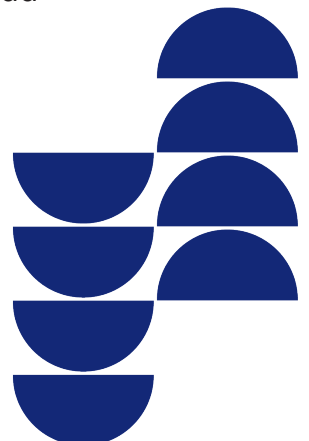
- Miettikää yhdessä, miten hän voisi toimia, jos kiusaamista tapahtuu uudestaan. Voisiko hän esimerkiksi käskää kiusaajia lopettamaan, yrittää poistua paikalta tai kertoa ohjaajalle.
- Mieti yhdessä kiusaamisen kohteen ja hänen vanhempiansa kanssa, miten kiusaamisen saa loppumaan.
- Kysy lapselta tai nuorelta, mitä voit tehdä, jotta hän tuntisi olonsa turvallisiksi. Huomio, että muutokset kiusatun lapsen tai nuoren rutiiniin tulisivat olla mahdollisimman pienet.

b. Puhu kiusaajan/kiusaajien kanssa

- Pysy rauhallisena, äläkä korota ääntäsi.
- Jos kiusaajat ovat ryhmä lapsia tai nuoria, puhuttele heitä erikseen. Keskustele jokaisen vastuusta omaan käytökseen.
- Selitä, miksi kiusaajan käytös on kiusaamista ja miksi kiusaaminen on vahingollista kiusaamisen kohteelle sekä koko joukkueelle tai harrastusryhmälle. Muistuta, ettei kiusaaminen ole hyväksyttävää.
- Käytä minämuotoisia viestejä:
 1. "Minä en salli sitä, että kerhokavereita kohdellaan tuolla tavalla."
 2. "Minun mielestäni se, mitä olet sanonut, ei ollut hauskaa. Olen yllättynyt, että sanoit niin."
 3. "Ymmärrän, että olet vihainen/turhautunut/väsynyt, mutta ei silti ole ok tönä/haukkua/levittää juoruja."
- Keskustele kiusaajan kanssa siitä, miksi hän on kiusannut. Yritä ymmärtää syitä kiusaamiseen. Kyse voi olla esimerkiksi ongelmista kotona. Jos tilanne kotona huolestuttaa sinua, voit ottaa yhteyttä oman alueen päivystävään lastensuojelun sosiaalityöntekijään ja kysyä neuvoa.
- Muita syitä kiusaamiseen voi olla halu kuulua porukkaan, kavereiden käytöksen kopioiminen tai paremmuuden tunteminen kohteeseen nähden. Kiusaajalla voi olla myös itsellään taustalla kiusaamiskokemuksia.
- Sovi, miten hän tai he muuttavat käyttäytymistään jatkossa.
- Älä leimaa lasta tai nuorta kiusaajaksi. Kaikenlaiset leimat voivat vaikeuttaa nuoren tai lapsen kasvamista ja käytöksen korjaamista.
- Pyri saamaan kiusaaja mukaan korjaamaan tilannetta. Häntä voi pyytää kirjoittamaan anteeksipyyntökirjeen kiusatulle tai tekemään jonkin hyvän teon joukkueelle. Häntä voi velvoittaa siivoamaan tai korjaamaan omaisuutta, jonka on tuhonnut.
- Kerro, että tilannetta seurataan ja että hänellä on nyt mahdollisuus muuttaa käyttäytymistään. Kehu, kun huomaat käytöksen muuttuneen.

4. Tarkista ja hae tukea

Tarkista muutaman viikon päästä kiusatulta, onko tilanne muuttunut. Jos tarvitset lisätukea, ota yhteys KOHASU-koordinaattoriin, koulupsykologiin, koulukuraattoriin tai muihin ammattilaisiin, joilla on enemmän asiantuntemusta kiusaamisesta.

Monikielisten oppilaiden huomioiminen KOHASU -harrastuksissa

Kokkolan kouluissa on paljon monikielisiä lapsia, joilla on erilaiset taustat ja erilaiset kielitaidot. Osan suomen tai ruotsin kielen taito on vasta kehittymässä. Myös lapset ja nuoret, joiden kielitaito vasta kehittyy, on hyvä huomioida harrastuksissa. Heitä tukevat keinot tukevat yhtä lailla suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvia lapsia ja nuoria.

- Kohtaa lapsi (tervehtiminen, eleet ja ilmeet).
- Luo turvallinen ja kannustava ilmapiiri.
- Näytä mallia ja käytä kuvatukea (esim. ohjeet visuaalisesti esillä, näyttteleminen, havainnollistaminen piirroksilla).
- Nimeä ja laita esille tavoitteet.
- Puhu selkeästi ja käytä yksinkertaisia ohjeita. Ohjeet on hyvä pilkkoa.
- Toista ohjeet riittävän monta kertaa. Ne voidaan antaa ensin suullisesti ja sen jälkeen kirjallisesti, jos mahdollista (taululle tms).
- Älä kiirehdi: varaa aikaa pelkälle kuuntelulle ja ohjeiden ymmärtämiselle ennen itse tekemistä. Anna myös aikaa kysymyksille.
- Anna lapsille mahdollisuuksia käyttää kaikkia heidän osaamiaan kieliä.

Lähteet:

- Granimalli Kerho-ohjaajan käsikirja, Kauniaisten kaupunki (<https://harrastamisensuomenmalli.fi/wp-content/uploads/2022/07/Kerho-ohjaajan-kasikirja-2022-2023.pdf>)
- Kivakoulu.fi (www.kivakoulu.fi)
- Mannerheimin lastensuojelu liitto (<https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-jakriiseihin/kiusaaminen/>) Mannerheimin lastensuojelu liitto (<https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/lapsetjamedia/nettikiusaaminen/>)
- Preventing Bullying: What Great Coaches Need to Know. Us Centre for safe sport. 2016 Us Centre for safe sport. 2016. Preventing Bullying: What Great Coaches Need to Know
- www.terveurheilija.fi

Kokkolan kaupunki 2025